Filim 72

Sayı: 18

Langlois Sinemateki'de

HENRI LANGLOIS TÜRK SİNEMATEK'İNDE

Ünlü Fransız sinema adamı, dünyanın ilk sinematekçilerinden ve Fransız Sinematek'i Yönetmeni **Henri Langlois,** geçtiğimiz ocak ayının başında, Sinematek'in konuğu olarak şehrimize geldi. **Sinematek'in** üç ay süre ile düzenlediği büyük «**Fransız Sinemasının 75 Yılı**» toplu gösterisinin filimlerini sunan **Langlois, Sinematek** yöneticileri ve üyeleri ile yaralı konuşmalar yaptıktan, çeşitli temaslarda bulunduktan sonra ülkemizden ayrıldı **Henri Langlois,** bu arada **Yılmaz Güney'**in filimlerini seyretti ve basın toplantısında gazetecilere, önümüzdeki baharda açılışı yapılacak olan Chaillot sarayındaki sinema müzesi dolayısıyla düzenliyeceği filim gösterilerine **Güney'**in filimlerini de dâvet edeceğini bildirdi. Langlois, **Yılmaz Güney'**in, ünlü bir çok yönetmenle birlikte bu gösteriler sırasında hazır bulunacağını belirtti. Aşağıda bu ünlü sinema adamının biyografisiyle, Türkiye'de söylediği bazı ilginç sözleri bulacaksınız.

HENRI LANGLOIS kimdir?

Fransız Sinemateki'nin yönetmeni **Henri Langlois** 1914 te İzmirde doğdu. Küçük yaşta ailesiyle birlikte Fransa'ya göçen **Langlois,** kötü öğrencilik yıllarından sonra, çalışmakta olduğu Fransız sineması meslek gazetesi'nin yönetmeni P. H. Harlé'ye sessiz filimlerin korunması ve bir Sinematek'in kurulmasının gerekli olduğu konusundaki düşüncelerini anlatıp, ondan mali destek görerek 1936 yılında **Georges Franju** ile birlikte **Fransız Sinemateki'**ni kurmuştur.

Önceleri, 1935'te «**Cercle du Cinéma**» adlı bir sinema kulübü kurup filim gösterileri düzenlemeye başlayan **Langlois,** böylece, bugün, dünyanın en büyük filim hazinesi olan 75.000 filimlik **Fransız Sinematek'**inin temelini atmıştır.

Savaşın işgal altındaki Fransa'sında **Sinematek'**teki filimleri saklamakta büyük güçlüklerle karşılaşan **Langlois,** bunların bir kısmını son derece büyük olan kendi, banyo dairesinde saklamış, bir kısmı ise Fransa'nın güneyindeki bir şatoya gönderilmişti. Bununla birlikte bazı filimlerin Almanlar tarafından Almanya'ya götürülmesi engellenememişti. Bugün bu filimlerin bazıları hala kayıptır.

Savaştan sonra devletin mali desteğine kavuşan **Fransız Sinematek'**i yeniden örgütleyerek, devletten yardım gören, onun denetimi altında bulunan özel bir dernek kuruluşuna sahip olmuştur. **Fransız Sinematek'**i, üyelerinin yarısı ile yönetilmektedir. **Fransız Sinematek'**i, sinema kültürünün yayılması için tarihsel araştırma, Fransa'da ve Fransa dışında sergiler düzenleme, uluslararası şenliklere katılma, sinema tarihi dersleri gibi çalışmalar da yapmakta ve sürekli filim gösterileri düzenlemektedir. **Sinematek,** uluslararası ikili anlaşmalarla, dış ülkelerden serbestçe filim kabul etmek ve değiş-tokuş yapmak yetkisine de sahiptir.

Henri Langlois, Fransız Sinematek'inin dünyanın en büyük **Sinemateki** yapan çabasına, yine kendisi gibi bütün hayatlarını bu işe adamış yakın çalışma arkadaşlarıyla birlikte sürdürmektedir. Ünlü Filim dekoratörü **Lazare Meerson**'un karısı **Mary Meerson**, Fransız Sinemateki'nin gezginci elçisi **Lotte Eisner**, yönetmen **Jean Epstein**'ın karısı **Marie Epstein**'ı **Henri Lanlois**'nın başlıca çalışma arkadaşlarıdır.

Fransız Sinemateki bugün iki ayrı salonda sürekli filim gösterileri düzenlemekte, dünyanın ilk ve sürekli sinema müzesinin açılış hazırlıklarını yürütmekte ve yakın bir tarihte New York'ta bir şube açması söz konusu olmaktadır.

1968 yılında bir ara Kültür Bakanlığını temsil eden bir yüksek memur tarafından görevinden alınan **Henri Langlois,** dünyanın dört köşesindeki sinema kuruluşları, Sinematek'ler ve seyircilerden gelen benzeri görülmemiş tepki üzerine, görevine iade edilmiştir.

Aynı zamanda sinema tarihi dersleri de veren **Henri Langlois** bu çabasını Fransa'da Nanterre Edebiyat Fakültesinde ve Kanada'da Montreal Üniversitesinde de sürdürmüştür. **Henri Langlois** 1965 te Türk Sinematek'inin kurulmasına geniş çapta yardımcı olmuş, İstanbul'a gelerek Sinematek'in açılışında hazır bulunmuştur. **Henri Langlois** Türk Sinematek'inin tek yabancı şeref üyesidir.

LANGLOIS'DAN İLGİNÇ ALINTILAR

— **Sinematek** düşüncesi, hiçbir çağdaşın değerini şimdiden kestiremeyeceği bu ele avuca sığmaz maddeyi, sinematografik sanatı korumayı, muhafaza etmeyi içerir. Sanatta sadece zaman seçer.

— Filmi çalıştırmak gerekir. Filim gösterilmek için yapılmıştır.

— **Sinematek** bir bakıma Louvre'la «Modern Sanatlar Müzesi» karışımıdır.

— **Sinematek'e** herhangi bir gösteriye, eğlenceye gidilir gibi gidilmez. **Sinematek'e** gitmek, bazı riskleri, örneğin bir Japon filmini, Çek dili kopyasından seyretmeyi göze almak demektir.

— Romayı barbarlar değil bürokratlar yıkmıştır. Bürokrasiye bütünüyle karşıyım, **Fransız Sinematek'i** yönetmenliğinden benim ayrılışımla başlayan olaylar, kurumumuzu mali bakımdan belki sarsmıştır, Devlet yardımını azaltmıştır ama **Sinematek'e** paha biçilmez bir zenginlik kazandırmıştır : Bağımsızlık.

— Yüz filmi bulunan ve bu filimleri yayabilen bağımsız bir **Sinematek,** yüzbin filmi bulunan ve bunları korumaktan başka birşey yapmayan bir **Devlet Sinematek**'inden daha önemlidir.

YURTTAŞ KANE

CITIZEN KANE. Yönetmen / Orson Welles. Senaryo / Orson Welles ve Herman J. Mankiewicz. Görüntü yönetmeni / Gregg Toland. Müzik Bernard Herrmann. Kurgu / Robert Wise ve Mark Robson. Dekorlar / Darell Silvera. Kostümler / Edward Stevenson Oynayanlar Orson Welles (Charles Foster Kane), Joseph Cotten (Jedediah Leland), Dorothy Comingore (Susan Alexander Kane), Agnes Moorehead (Kane'in annesi), Ruth Warrick (Emily Norton Kane), Ray Collins (James W. Gettys), Erskine Sandorf (Herbert Carten), Everett Sloane (Bernstein William Alland (Thompson), Paul Stewart (Raymond), Georges Coulouris (Walter Parks Thatcher), Fortunio Bonanova (Matisti), Guy Shilling (Metrdotel), Philip Van Zand (Bay Rawlston), Georgia Backus (Bayan Anderson), Harry Shannon (Kane'in babası), Sonny Bupp (Kane'in oğlu), Brddy Swan (Kane — 8 yaşında). Yapım / RKO. Yapım yeri ve yılı / ABD 1941. Uzunluğu / 119 dakika. Aldığı ödüller. «The New York Critics Circle'ün 1941'in en iyi filmi ödülü. «National Board of Rewiew»ın 1941'in en iyi filmi ödülü. 1941 En İyi Özgün Senaryo Oscar'ı.

1941 yılı sinemada «Welles Yılı olmuştu. Filim Avrupa'ya ulaşınca 1946 yılı yeniden Welles Olayı»na yol açtı. «Yurttaş Kane» bugün bütün sinema tarihinin en iyi filimleri arasında 1958'de dokuzuncu, 1962 ve 1972'de de birinci sırayı almış durumdadır. Welles, tiyatrocu arkadaşı Housemann ve senaryocu Herman J. Manklewiecz'le birlikte 1940 başlarında bir özgün senaryo yazarlar. Çevirim tam bir gizlilik içinde yapılır. Filim 1941 ocağında RKO yöneticilerine gösterilmeden önce Yurttaş Kane bombası patlar: Yurttaş Kane, Amerika'nın ünlü basın kralı Hearst'in özel hayatını anlatmaktadır. Hearst'in bütün gazeteleri filmi ve RKO yapımevini boykot ederler, olaylar birbirini kovalar. Yurttaş Kane 9 nisan 1941'de sinema eleştirmenlerine gösterilir. Filim büyük bir sinema yapıtı olarak karşılanır. New York Eleştirmeciler Birliği'nin ve New York Denetleme Kurulu'nun en iyi filmi ödülünü ve Akademi'nin en iyi özgün senaryo Oscar'ını alır. Welles şöyle diyor: «Amerika'da bütün sinemacılık hayatımda aldığım tek ödül Yurttaş Kane'in senaryoculuğundandır. Filmin fotoğraflarını çekmiş olan Toland bile görüntü yönetmeni olarak ödül alamadı. O yılkı Akadami ödüllerinde adımızın geçişinde ıslıklandık.»

Welles'in kendisi filmi şöyle tanımlamaktadır: «Yurttaş Kane bir insanın hayat hikâyesidir. Thompson adında birinin Kane'in ölürken söylediği sözlerin anlamını araştırmasının hikâyesidir. Thompson bir insanın son sözlerinin o insanın hayatını açıklıyabileceğine karar verir. Kane'in ne demek istediğini Thompson hiçbir vakit anlıyamaz, ama seyirci anlar. Thompson'un araştırmaları onu Kane'i iyi tanıyan beş kişiyle karşı karşıya getirir. Kane'i beğenen, Kane'i seven, Kene'in davranışlarından nefret eden beş kişi. Bunlar beş değişik hikâye anlatırlar. Bu hikâyelerin hepsi önyargılara dayanır. Bundan dolayı Kane ile ilgili gerçek, herhangi bir insanla ilgili bütün gerçekler gibi, ancak onun için söylenenlerin toplamından çıkarılabilir. Bize Kane'in yalnız annesini, yalnız gazetelerini, yalnız ikinci eşini, yalnız kendini sevdiği söylenir. Kane belki de bunların hepsini birden sevmektedir ya da hiçbirini sevmemektedir. Bu konuda yargıya varmak seyirciye düşer. Kane bencildir, özgecidir (diğerkâm), ülkücüdür, düzenbazdır, çok büyük bir adamdır, çok küçük bir adamdır. Bütün bunlar, onun için konuşanların kim olduğuna bağlıdır. Kane hiçbir vakit bir yazar tarafsızlığıyla yargılanmamaktadır. Filmin çıkış noktası da, bir sorun'un çözümünden çok bu sorun'un sunuluşudur.»

«Yurttaş Kane» bir insanın yetmiş yıl içindeki yaşayışından dilimler vermektedir. Bir pansiyon müşterisinin bıraktığı maden fakir bir aileyi birdenbire büyük bir servete kavuşturur. Bu zenginlik yaşlı Bay ve Bayan Kane'in değil, sekiz yaşındaki küçük Kane'in hayatını altüst eder. Ana kucağından, baba ocağından koparılırcasına alınır, bir bankerin vasiliğine konur. Bu olay Kane'in bütün yaşayışını etkileyecektir. Kane büyük bir maddi güce, nüfuza kavuşacak ama her vakit birşeyin eksikliğini duyacaktır. Çocukluğunun kaygısız, sevinçli günlerini, yakınlarının sevgisini, aşkı, mutluluğu hiçbir vakit ele geçiremiyecektir. Bu da Kane'in büsbütün hırçın-

laştıracak, bencilleştirecektir. Hiçbir insancıl değere bağlanmıyacak, eksikliğini duyduğu herşeyi elindeki maddi güçle sağlamak gibi olmıyacak işlere girişecektir. Yeteneksiz metresini para gücüyle sanatçı yapmak çabası, para gücüyle devlet adamı olmak girişimi acı fiyaskolarla sonuçlanacaktır. Sonunda bütün tanıdıkları, dostları, eşlerince yalnız başına bırakılacak, kendisini uyrukları tarafından terkedilmiş hükümdar gibi hissedecek, kocaman şatosuna çekilerek ömrünün son yirmi yılını yalnızlık içinde geçirecektir.

Yurttaş Kane böyle bir insanın dramını verirken kendiliğinden belli bir toplumun, yaşayış biçiminin, uygarlık anlayışının değerlendirilmesine, yargılanmasına yönelmektedir. Kane'in yaşadığı toplum, Amerikan toplumu bir insana hiç beklenmedik anda ölçüsüz bir zenginlik, ölçüsüz bir güç verebilmektedir. Köksüz, dayanıksız, kültürden yoksun olan bu güç, bütün bu eksikliklerini ölçüsüzlükle açığa vurmaktadır. Xanadu şatosu, şatoyu çevreliyen uçsuz bucaksız topraklar, şatoyu dolduran, çoğu bir kez bile açılmamış sandıklarda yatan, daha eski, daha köklü bir uygarlığın para gücüyle yağmalanmış kalıntıları, yapıtları bunun belirtileridir. Kütlelerin yaşayışını, geleceğini korkunç bir biçimde etkileyen sorumsuz bir basın, büyük bir okuyucu kütlesinin bir tek ya da küçük bir toplulukça kandırılıp uyutulabilmesi olgularını saptaması Yurttas Kane'in sağlam bir toplumsal eleştiri niteliği kazanmasını sağlamaktadır.

Yurttaş Kane kısa bir giriş ve altı «geriye dönüş»ten meydana gelir, Xanadu şatosunu tanıtan, Kane'in ölümünü gösteren kısa girişten sonra yer alan geriye dönüşlerden biri haber filmi, öbürleri Kane'i tanıyanların anlattıklarıdır. Haber filmi geriye dönüşünden sonrakilerde Kane'in vasisi, ortağı, çocukluk arkadaşı, ikinci eşi, uşağı Kane'i kendi açılarından anlatmaktadırlar. Kane ölürken mırıldandığı «Rosebud» (Koncagül)un anlamını kimse çıkaramamıştır. Bu sözcük belki de Kane'in bütün davranışlarının anahtarını verebilecektir. Bütün filim bu sözcüğün anlamını ortaya çıkarmak için Thompson adındaki filimcinin Kane'i tanıyanlarla tek tek konuşmasıyla geçer. Filmin sonundaki tek görüntüde «Rosebud» seyircıye açıklanır: Rosebud, Kane'in çocukken oynadığı kızağın adıdır ve beklenmedik bir zenginliğin koparıp aldığı çocukluğunun bütün özlemini taşımaktadır; Kane'in zenginliğine gücüne, nüfuzuna karşın ömür boyunca elde edemediği herşeyi temsil etmektedir.

ORSON WELLES :

1915'te Kenosha'da (Wisconsin) doğdu. Todd okulunda eğitim gördü, okul temsillerine çıktı. Chicago Sanat Enstitüsünde resim üzerinde çalıştı. Irlanda'ya giderek Gate Theatre'a oyuncu olarak giridi. 1933'de Amerika'ya döndü, Katherine Cornell topluluğuna katıldı. Shakespeare'in yapıtlarını resimliyerek yayımladı: Herkes İçin Shakespeare. Woodstock Tiyatro Şenliği'ni yönetti. Harlem'de «Negro People's Theatre'in yöneticisi oldu. Mercury Theatre'ı kurdu. Radyoda H. G. Wells'in Dünyalar Savaşı olay yarattı.

FİLİMLERİ: Yurttaş Kane (Citizen Kane) 1941. Muhteşem Amberson'lar (The Manlficent Ambersons) 1942. Yabancı (The Stranger) 1946. Şankaylı Kadın (The Lady from Shanghai) 1948. Macbeth, 1948. Othello, 1948. Ölüm Raporu (Cinfidential Report) 1955. Touch of Evil, 1957. Dava, 1962. Don quichote, 1959. Falstaff, 1967. Bir Kısa Öykü, 1968.

GAZAP ÜZÜMLERİ

THE GRAPES OF WRATH. Yönetmen / John Ford. Senaryo / John Steinbeck'in romanından Nunnally Johnson. Görüntü yönetmeni / Gregg Toland. Müzik / Alfred Newman. Dekorlar / Thomas Little. Oynayanlar / Henry Fonda (Tom Joad), Jane Darwell (Anne Joad), Charles Grapewin (Büyükbaba), John Carradine (Casey) Dorris Bowdon (Rosasharn), Russell Simpson (Baba Joad), O. -Z. Whitehead (Al), John Qualen (Muley), Eddie Quillan (Connie), Zeffie Tilbury (Büyükbaba), Frank Sully (Noah), Frank Darien (John Amca), Barrly Hickman (Winfield), Shirley Mills (Ruth Joad), Grant Mitchell (Bekçi), Ward Bond (Polis memuru), Frank Faylen (Tim) Joseph Sawyer (Muhasebeci), Charles Middleton (konvoy şefi), John Arledge (Darls), Charles B. Brown (E. Wilkie), Roger Imhof. Yapım / Nunnally Johnson John Ford - 20 th Century Fox. Yapım yeri ve yılı / ABD

1940. Uzunluğu / 130 dakika. 1940 yılı En İyi Yardımcı Aktris (Jane Darwell) ve Yönetmen (J. Ford) Oscar'ları.

İstemeyerek bir cinayet işleyen Tom Joad, hapiste 4 yıl kaldıktan sonra Oklahoma eyaletinden dışarı çıkmamak şartıyla serbest bırakılır. Yolda bir kamyon şoförüyle tanışan ve adama içini döken Tom, köyüne varınca eskiden rahip olan Casey ile karşılaşır. Casey ile birlikte ailesinin evine giden Tom, binayı boş bulur. Komşusu Muley Graves ona Joad'ların da çoğu köylüler gibi artık memleketlerinden uzaklaştıklarını söyler. Çiftlikleri ele geçiren büyük bir ziraat şirketi insan gücü yerine makineler kullanmağa başladığından bütün civar köyleri göçmeğe mecbur tutulmuşlardır. Uzaklaşmak zorunda kalan Muley ile birlikte Tom ve Casey yola çıkıp Joad'ları, John Amca'larının yanında bulurlar. Oysa aile oradan da göç etmelidir. Satın aldıkları eski bir kamyonla Joad'lar Californiya yolunu tutmaya karar verirler. Yolculuğa taraftar olmayan büyükbaba'ya bir uyku ilâcı içirtip kamyona yükledikten sonra Joad ailesi ve Casey yola koyulurlar. İlk duraktan sonra büyükbaba bir kalp sektesinden ölür ve gece vakti ana yolun kenarında gömülür, bir süre sonra aile bir göçmen kampında konaklar. Orada California'dan dönen perişan bir adamın öyküsünü dinlerler. Yetişen kamp sahibi adamı susturur.

Yolculuk devam eder. New Mexico'nun yakınlarında bir hamburger dükkânında, dükkân sahibi, kadın garson ve müşteriler Joad'larla ilgilenirler. Çöldeн geçtikten sonra Noah aileden ayrılır. Dagget kontrol merkezinde polis memurları kamyonu teftiş etmek isterler. Anne Joad hasta yatan büyükanne'yi ileri sürerek polisleri aldatır ve geçerler. Aslında büyükanne ölmüştür. Hooverville göçmen kampına varan aile perişan bir manzara ile karşılaşır. Anne Joad aç kalmış bir sürü çocuğu beslemeye çalışır. Tom bir sendikacı ile bir müteahhit arasında patlak veren bir kavgaya katılır ve şerifi döver. Rosasharn'ın kocası aileyi terkeder kaçar. Kamyon yolculuğu devam ederken yolda silâhlı birkaç adam, Joad'ları durdurur. Başka yerde iş aramaları için tehdit ederler. Tom yolunu değiştirir. Bir ara bozulan kamyonun tamiri sırasında yoldan geçen biri, Keene çiftliğinde iş bulabileceklerini söyler. Joad'lar çiftliğe varınca dikenli tellerle sarılı işçi kampının etrafındaki polisleri görüp şaşırırlar. Çok düşük bir ücretle kendilerine iş verilir. Kamptan çıkan Tom, Casey, ile karşılaşır. Grev lideri olan Casey ile dayanışma konusunda tartışırlar. Polislerle grevciler arasındaki bir çarpışmada Casey öldürülür. Tom arkadaşının öcünü almak için bir polisi vurur, kaçar ve ailesinin yanına sığınır. Grev sona erer. Galip çıkan çiftlik sahibi ücretleri yarıya indirir. Joad'lar Tom'u saklıyarak kamptan ayrılırlar. Yollar yeniden uzar gider. Sonuçta aile hükümete ait bir göçmen kampına gelir. Kamp temiz, yaşama şartları rahattır. Tom'un ve diğer göçmenlerin çalıştığı çiftliğin sahibi civar kampları yöneten şeriflerin ücretlerini indirmek gayesiyle bir komplo düzenlediklerini söyler. İşçilerin dayanışmaları sayesinde kampta bulunan tahrik edici ajanlar kovulur. Bir gece Tom, kamyonun etrafında dolaşan, plaka numarasını inceleyen polisleri görür. Tom kaçmaya karar vermiştir. Ailesine durumu açıklar: Ve tek başına daha mutlu olacağını umduğu bir geleceğe doğru uzaklaşır.

Bir süre sonra Joad'lar kamptan giderler. Yolda Anne Joad hiçbir zaman ezilmeyecek toplum gücüne duyduğu güveni açıklar. Aile bir ahıra yerleşir. Pamuk toplayarak geçinmeğe bakar. Ölü çocuk doğuran Rosasharn aç bir ihtiyarı emzirir.

(Avrupa'da dağıtılan tüm kopyalarda bu son bölüm eksiktir. Filim umutlu bir sonuca yakın Tom'un ailesinden ayrılışıyla biter. Oysa savaş sürmektedir.)

«Filmin birliği, çoğunlukla Joad'ların paçavraları, çanak çömlekleri, kırık dökük eşyalar ile yolculuk ettikleri hurda kamyonun kılavuz kavramından doğmaktadır. «Stagecoach»un posta arabası burada yerini göçün şiltlerine terketmiştir. Oysa kat edilmesi gereken bir çöldür. Yollar, önce belirsiz, sonra açık tehlikelerle dolu; açlığa, işsizliğe eklenen polisler, ücretli kabadayılar. Bu Roosevelt zamanında Amerika'da çevrilen en önemli filimlerden biridir.»

Georges Sadoul

«Bu, gerçek dâvâlarla karşılaşan, acı çeken mutsuz insanların, köylülerin öyküsü idi. Bu yüzden çok sert bir filim yajtık. Hatırlayabildiğim kadar Hooverville'in pis sokaklarını tarayan kaydırma dışında kamara hiç hareket ettirilmedi.»

Greeg Toland

«Romancı Steinbeck, «Gazap Üzümleri»nde Amerika'nın kapitalist ekonomi politikasını güçlü bir anlatım ve iyi düzenlenmiş olaylar zincirlemesiyle anlatıyor ve açıktan açığa bu politikayı yeriyordu. «Gazap Üzümleri» bu politikanın yerlerinden yurtlarından edip yollara döktüğü binlerce küçük insanın duygulu ve yürek kaldıran serüveniydi. Ford, yazarı Steinbeck'e sırt çevirmeyen bir gerçekçilik, duygu yüklülüğü ve destana yönelen bir anlatımla romanı sinemaya aktardı.»

Tarık Dursun K.

GERİ TEPEN SİLAH

BOOMERANG. Yönetmen / Ella Kazan. Senaryo / Anthony Abbott'un «The Perfect Case»inden Richard Murphy. Görüntü yönetmeni / Norbert Brodine. Müzik / David Buttolph. Kurgu / Harmon Jones. Dekorlar / Richard Day, Chester Core, Thomas Little. Oynayanlar / Dana Andrews (Henry L. Harvey), Jane Wyatt (Mrs. Harvey(, Lee J. Cobb (Robinson), Sam Levene (Woods), Cara Williams (Irene Nelson), Arthur Kennedy (John Waldron), Robert Keith (McGreery), Taylor Holmas (Wade), Leona Roberts (Mrs. Grossman), Ed Begley (Harris), Karl Maldan (White). Yapım / Louis De Rochemont-Fox. Yapım yeri ve yılı / ABD 1947. Uzunluğu / 88 dakika.

Dünya Savaşı sırasında, belgesel üslûpla Hollywood kişilerinin heyecanlı serüvenlerde bir araya getirilmesinin kazandığı başarıdan sonra 20 th Century Fox, yapımcı Louis de Rochement'la birlikte çözümlenmemiş bir cinayet üstüne bir filim yapmayı kararlaştırdı. Connecticut'ta, bir kentin ana caddesinde bir papazın güpegündüz vurulması. Böyle bir konunun olanakları «Boomerang»ın yapımında iyi bir biçimde kullanıldı. Elia Kazan'ın ikinci filmi olan bu ilginç çalışma, sinema çekiciliği ile bezenmş br gerçekliğe bağlılık örneği olarak duruyor. Kazan'ın bir tiyatro yönetmeni olarak tecrübeleri (özellikle gerçekçi dramlarda ilgiyi çeken 1930'un efsanevî topluluğu ile edindikleri) tipik bir ortamı karakterize etmede, tipik Amerikan yüzleri seçme sezgisini kazandırmıştır ona.

Filim Connecticut'ta drama gerekli gerçekçi havayı yaratmaya yararlı her türlü özenle çekilmiştir. Cinayetle suçlanan suçsuz bir kişi, bu suçsuzluğu tanıtlamaya çalışan soylu kahraman olayın merkezi oluyor elbette. Ama başarıyla verilen bu dönemdeki Amerikan yaşantısı yanında bu ikinci derecede kalıyor. «Boomerang»ın cüreti bugün biraz eskimiş görünüyor ama 1947'de öldürülen bir papaz fikri, katilin bulunmayışı ile filmi mutlu sonla bağlama, zamanın bütün sansür kurallarını hiçe saymaktı. Konuda yapılan birkaç oyunla yasakların katılığından nasıl kaçınıldığını görmek ilginç olmaktan da ötede eğlenceli oluyor. Ama yasal yolların boşlukları ve raslantısal olanın korkunç olanakları üstüne temel noktalar, dramatik yollarla seyirciye apaçık gösteriliyor. Birçok açıdan zamanın geçişiyle «Boomerang» daha da ilginç oluyor. O zamanın ünlü oyuncuları şimdi daha az hatırlandıklarından öykünün bir parçası olarak daha etkili görünüyorlar. Günümüzde pek tutulmayan belgesel üslûp, televizyonun etkileri bilinmeden önceki gibi seyirciyi hâlâ sarıyor.

ASİ GENÇLİK

REBEL WITHOUT A CAUSE. Yönetmen / Nicholas Ray. Senaryo / Nicholas Ray, Stewart Stern ve Irving Shulman. Görüntü yönetmeni / Ernest Haller (Cinemascope-Warnercolor). Müzik / Leonard Rosenman. Kurgu / Leonard Ziegler. Kostümler / Moss Mabry. Oynayanlar / James Dean, Natalie Wood, Sal Mineo, Ann Doran, Jim Backus, Corey Allen, William Hopper, Rachelle Hudson, Dennis Hopper, Edward Platt, Steffi Sidney. Yapım / Warner Bros. Yapım yeri ve yılı / ABD 1955. Uzunluğu / 110 dakika.

Üç öğrenci, herşeyi kabullenmiş bir baba ve can sıkıcı bir anne arasında sıkışmış kalmış bir genç adam, annesiyle babasının sevmedikleri bir genç kız, bir kadının ellerine terkedilmiş bir çocuk, bir çete oyunu oynamaya kalkışırlar. Bir kazadan sonra kaçarlar ve bir rasathanede sıkıştırılırlar. Burada en gençleri polis tarafından öldürülür.

«**Asi Gençlik**» belirli bir dönemin ve belirli bir çağın sorunlarının filmidir. 1950'lerin ortalarına doğru Amerika'da dikkatler henüz yirmisine varmamış gençler üzerine çevrildi. Genç seyirciler perdede yeni kahramanlar ve sinema özdeşliği bakımından yeni kaynaklar arıyorlardı. **Richard Brooks**'un «**The Blackboard Jungle**», **Joshua Logan**'ın «**Picnic**» ve **Elia Kazan**'ın «**Eeast of Eden**» gibi filimleri anti-herd tipini seçtikleri için büyük başarı kazandılar. Bu anti-herd tipi, Amerikan tarzı yaşamaya karşı, uyumsuz bir tipti. «**Picnic**» filmindeki kahramanın yanlış seçilmiş olmasına rağmen genç seyirciler **William Holden**'in oyun iklimini henüz tanınmayan bir oyuncuyla **James Dean**'le özdeşleştirdiler. Üstün yetenekli, doğal oyunlu iyi bir aktör olan **James Dean**, yirmi yaşın üstünde olmasına rağmen 1950'lerdeki Amerikan gençliğinin utangaçlığını, sinirli içtenliğini, baskı altına alınmış şiddet eğilimini ve heyecansal tutarsızlığını başarıyla temsil ettl. **James Dean, Elvis Presley**'le birlikte, dönemin lirik ve dramatik umutsuzluğunnu taşıyan ana kişi oldu. Özellikle «**Asi Gençlik**» **James Dean**'in kısa aktörlük yaşamının zirvesi oldu. **Nicholas Ray**, ünlü psikiatrist **Frederick Wertham**'ın yazılarından ve kendi oğluyla yaşadığı kişisel deneylerinden etkilenerek bu filmi yaptı ve eski kuşağın, genç kuşağın sorunlarını anlamakta yetersiz olduğunu ortaya koydu. Filimde görülen lise döneminin sıkıcılığı ve şiddet birikimi, ana-baba ve polisin güvensizliği, özellikle 1955'lerdeki durumu açıkça yansıtmaktaydı. **James Dean** bir filim daha tamamlayıp **(Giant)** otomobil kazasında öldüğü zaman milyonlarca genç onu ölümsüzleştirdiler ve bir efsane yarattılar. Deri ceketler, kitaplar, makaleler, motosikletler, sosyal kulüpler; hepsi «**James Dean yaşıyor**» amblemini taşıdılar. Günümüzde bile birtakım dernekler onun imajını sürdürmeye çalışıyorlar. Sinema aracıyla bir sosyal yorum olan «**Asi Gençlik**» filmi gençliği çatışmaları içinde gösteren bir panorama olduğu kadar. 20'sine varmamış genç kuşağı tanrılaştıran bir örnek olarak da kaldı.

DANS ZAMANI

SWINGTIME. Yönetmen / George Stevens. Senaryo / Howard Lindsay ve Allan Scott. Görüntü yönetmeni / David Abel. Müzik / Jerome Kern, Nathaniel Shikret. Müzik metni / Dorothy Fields. Dans yönetmeni / Hermes Pan. Kurgu / Henry Berman. Oynayanlar / Fred Astaire, Ginger Rogers, Victor Moore, Helen Broderick, Eric Blore, Betty Furness, Georges Metaxa. Yapım / RKO. Yapım yeri ve yılı / ABD 1936. Uzunluğu / 105 dakika.

1930 yıllarının birçok öbür profesyonel yönetmeni gibi **Stevens** de müzikal bir filim yapmayı kabul etti. Filmine **Fred Astaire-Ginger Rogers**'in meydana getirdiği ünlü çifti başoyuncu olarak aldı. Filim keskin bir mizahı olan **Jerome Kern**'in numaralarıyla zenginleşen sakin bir müzikaldır. **Stevens** filminde bütün bu öğeleri, ritmi ve hareketi titizlikle kollayarak kullanıyor. - **John Gillett.**

MR. SMITH WASHINGTON'A GİDİYOR

MR. SMITH GOES TO WASHINGTON. Yönetmen / Frank Capra. Senaryo - Lewis R. Fester'in öyküsünden Sidney Buchman. Görüntü yönetmeni / Joseph Walker. Müzik / Dimitri Tiomkin. Kurgu / Gene Havlik ve Al Clark. Dekorlar /Lionel Banks. Oynayanlar / James Stewart (Jefferson Smith), Jean Arthur, Claude Rains, Edward Arnold, Guy Kibbee, Eugène Pallette' Yapım / Columbia - Frank Capra. Yapım yeri ve yılı / ABD 1939. Uzunluğu / 130 dakika.

Genç, saf yürekli bir adam olan Jefferson Smith, tesadüfen senatör seçilir ve senatoda çok kuvvetli bir tröste ve satılmış bir senatöre karşı mücadeleye girmek zorunda kalır. Üç gün süren hesaplaşmalar sonunda zaferi kazanır.

«Mr. Smith Washington'a Gidiyor» Amerikan Sinemasının eski kuşağının önemli isimlerinden Frank Capra'nın insancıl ve toplumsal bir güldürüsüdür. Filim 1939'da yapılmış olmasına rağmen politik sorunları günümüz sinemasından daha duyarlı bir biçimde ve mizah havasında eleştirebilmektedir. Yapıtta, politik yanılmaların kurnaz uyarısını, parlamenter namussuzluklarını bulmak, Washington ve Amerikan hükümeti hakkında ilginç şeyler öğrenmek mümkündür. Lewis Jacobs film hakkında şöyle konuşmaktadır: «Yeni, hafif ve basit anlatımına rağmen filim, mizahına göre daha ağır basan mükemmel oyun düzeninden, dekorların ve olayla-

rın gerçekliğinden daha çok önem kazanan içten bir dürüstlüğe sahip.»

«Mr. Smith Washington'a Gidiyor» Capra'nın filimleri arasında da en Roosevelt'çi ve en başarılı olanıdır. Kongre ve Amerikan hükümeti çevresinde sürekli dolaşan genç senetörü canlandıran James Stewart, filmin komedi ile yeni-trajedi arasında değişen yapısının bellibaşlı yaratıcısı olmaktadır. Capra'nın gözde oyuncularından Jean Arthur ve rakip senatörü canlandıran Claude Rains de başarılı olmaktadırlar.

OYUNUN KURALI / KARISI VE AŞIĞI

LA REGLE DU JEU. Yönetmen / Jean Renoir. Senaryo / Jean Renoir ve Karl Koch. Görüntü yönetmenleri / Jean Bachelet, Jean-Pierre Alphen ve Alain Renoir. Müzik / Roger Désormières'in klasik arranjmanları ve Joseph Kosma. Kurgu / Marguerite Renoir. Dekorlar / Eugène Lourlé ve Max Douy. Yönetmen yardımcıları / André Zwoboda ve H. Cartier-Bresson. Oynayanlar / Marcel Dalio (Robert de la Chesnaye), Nora Grégor (Karısı Christine), Roland Toutain (André Jurieux), Jean Renoir (Octave), Mila Parely (Genevlève) Julien Carette (Marceau), Gaston Modot (Schumacher), Paulette Dubost (Lisette), Odette Talazac (Charlotte de la Plante), Pierre Magnier (General), Pierre Nay (Saint-Aubin), Richard Francoeur (La Bruyère), Edy Debray (Corneille), Léon Larive (Aşçı). Yapım / Nouvelle Edition Française. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1939. Uzunluğu / 112 dakika.

FİLMİN KONUSU

Havacı **André Jurieux, Christine de La Chesnaye**'in bir «kaprisini» ciddiye alır. Sinirlenen **Christine**'in kocası **Robert,** karısını yeniden kazanmaya ve metresi **Genevlève**'den ayrılmaya karar verir. Ama aslında buna pek cesareti yoktur. Arkadaşları olan **Octave**'ın aracılığıyla **Jurieux**'yü şatosuna çağırtır. **Robert, Christine**'in oda hizmetçisi ve korucu **Schumacher**'in karısı olan **Lisette**'le sevişen avcı **Marceau**'yu işe alır Şatoda bir eğlence düzenlenir **Jurieux, Christine**'den bir aşk ilanı koparır ve **Robert**'le dövüşür. Bu sırada **Schumacher Marceau**'yu odalar ve koridorlar arasında kovalar. Sonunda bir giysi değişiminin yanıltığı **Schumacher** karısını baştan çıkaran **Marceau diye Jurieux**'yü vurur. **Robert** «rakibinin dersini verdiği» ve «görünüşü kurtardığı» için herkes bir kazaya inanmış gibi davranır.

FİLİM ÜSTÜNE

«Değişik olayların düğümlenip çözüldüğü filmin konusunu birkaç satırda yorumlamak olanaksız. -Şiirsellikle gerçekçiliğin yanyana bulunuşu- nedeniyle **Musset** ya da **Beaumarchais**'den sözedilebilir. Gerçekten de örneğin «**Marianne**'ın **Kaprisleri**»yle benzerlikler pek çoktur. Etkilenmeler bunlar... Ama etkilemeler çok daha belirli: «**Bir Yaz Gecesi Gülümsemesi**»nin **Bergman**'ına, bazı yeni-dalga yönetmenlerine, örneğin «**Le Bel Age**»ın **Pierre Kast**'ına (belki de «**Lumiere d'Ete**»nin **Grémillon**'una -bu filim geçen ay Sinematek'te gösterildi.) örnek olmuştur denilebilir.

Artık kendine inanmayan bir toplumda «**Oyunun Kuralı**» -görünmek-tir. Bu kurala uymayan oyun dışı kalmalıdır. Tek içten kişi **Jurieux** öldürülür. Bir kaza sonucu olur bu elbette; ama ölümü **Chesnaye**'i istemediği birinden kurtarır. Herşey sanki **La Chesnaye Jurieux**'yü öldürmüş gibidir. Herkes kendininkini değil de başka birinin sorumluluğunu üstüne alır. Burada mutfaktaki dramın salondakini yansıttığını söylemek gerek: bu da gerçek evlilerle sevgililer, hizmetçilerle uşaklar arasında sürüp giden geçişleri açıklıyor; hepsi de aşkı gerçek ama zararsız, bir çeşit sosyete oyununa dönüşmüş aşkı temsil ediyor.

Ortaya konan birşey olmadığından yapısı gereği hileli bir oyun: Rizikosuz, cezasız. Herşey «aramızda» geçiyor. Bir insanın ölümü bile boşa giden bir darbe. Çünkü öldürürken, işin özü korunuyor, görünüş kurtarılıyor. Önemli bir konuyu böyle hafife alış seyircileri şaşırttı. «İkinci Dünya Savaşının başıydı.» Maskaralıktan söz edildi. Gerçekten de şatodaki eğlenti bunun hem simgesi hem de tepe noktasıdır. Maskenin kullanılmasını geçerli kalıyor. Maskenin altında oyun daha kıran kırana, oyunun kuralı daha zorlayıcı oluyor. Oyuncular bir iç mekanizma tarafından harekete geçirilmişe benziyor.

Renoir görüntülerle konuşuyor: örneğin (yönetmenin kendisinin oynadığı) **Octave** oyun gereği giydiği ayı postuna dolandığı gibi, yerleşik kuralların batağına saplanır; postu çıkarmalarını ister o zaman. Örneğin av sırasında öldürülen tavşanın görüntüsü, dramı bağlayacak olan kurşunun habercisidir... «**Oyunun Kuralı**»nın başka bir yeniliği de «sürekliliK»in klasik dram anlayışından yola çıkan, geçerli örneğe göre sağlanmamış olmasıdır. Kurulan dramın doğrusal gelişimi yerine **Renoir** kırık çizgili bir gelişim, konusunun gerektirdiği «kesişmeler» koyuyor: Filim alışkın olmayanın okuyamayacağı yeni bir sinema yazısı getiriyor. Olayların içiçe geçmesi diye adlandırılan şey, düzensizlik değil, bilinçli, karmaşık, uyumlu, katı kurallı bir düzen. Eski «dans ve silâh» ustalarının tekniğinden kaynak alan bu teknik burada tam yerine oturuyor. (İlginç görüntüler arasında otomatların dansı ile kurgulanmış silâhlı dövüş, Tyrol giyilsi davetlilerin korosu ve av partisi var.) Bütün araştırmaların sonu bir başarısızlık olmuş. Bu **Renoir**'ı pek etkilemiş. Önceki yapıtları, biçimci deneylerde uzmanlaşmış bir küçük usta olmadığına yeter derecede tanıklık ediyordu; söylemek istediğinin ciddiliği rahatça anlaşılabilirdi. Ne olursa olsun, bu yönde yoluna devam etmekten vazgeçmeye zorlandı. «**Oyunun Kuralı**» yapıtları arasında ne sonrası, ne de öncesi olan bir olay olarak kaldı.»

Jean Mitry

MATEUSZ'UN GÜNLERİ

ZYWOT MATEUSZA. Yönetmen / Witold Leszczynski. Senaryo / Tarjei Vesaas'ın «Fuglane» adlı romanından Witold Leszczynski ve Wojciech Solarz. Görüntü yönetmeni / Andrzej Kostenko, Jack Mieroslawski ve Haskon Sandy. Müzik / Arcangelo Corelli'nin Op. 6, 8 No. lu Concerto Grosso'su. Çalan / Pro Musica» oda orkestrası. Ses / Wieslaw Owiklinski ve Zygmunt Nowak. Kurgu / Zenon Piorecki. Oynayanlar / Franciszek Pieczka, Anna Milewska, Wirgiliusz Gryn, H. Skarzanka, A. Fogiel, E, Nowacka, J. Szczerbic, M. Braunek, M. Janleç, A. Iwanleç, K. Borowiec, Yapım / Yüksek Sinemaa Okulu ve Esemble START. Yapım ve yılı / Polonya 1967. Uzunluğu / 80 dakika.

Mateusz, kızkardeşi Olga ile birlikte bir gölün kenarındaki kulübelerinde yaşar. Geri zekâlıdır Mateusz, orta yaşlıdır. Kendi dünyasında mutludur ama, düşeyleriyle avunur. Kimi zaman cinsel düşlerdir bunlar, kimi zaman lirik, şiirsel düşlerdir. Uçan bir kuş bile Mateusz için huzur verici bir özgürlüğün

simgesidir. Düşler gelir, geçer. Kızkardeşi **Mateusz** için herşeydir yeryüzünde. O kadar ki, kaybolmayacağından emin olmak için peşini bırakmaz onun. Oysa, **Olga** için **Mateusz** taşınması güç bir yük, bir molozdur adeta Ziraat işlerine aklı ermeyen **Mateusz,** küçücük sandalı ile gölün kıyıları arasında mekik dokur. Çoğunlukla kendisiyle birlikte düşlerini de taşır sandalında, kimi zaman gerçekj kişiler de taşıdığı olur ama. **Mateusz'un** felâketi işte böyle başlar. Bunlardan biri - yakışıklı oduncu **Jean - Olga'mn** ilgisini çeker. **Mateusz** hemen durumu farkeder. **Olga** kaçmak üzeredir. **Mateusz Olga** daha kendisini terketmeden, sandalı ile birlikte gölün sularında kaybolur.

«Mateusz'un Günleri» genç Polonyalı yönetmen **Leszczynski'nin** olaganüstü güzellikte bir şiirle yüklü mezuniyet yapıtıdır. Filmin konusu Norveçli yazar **Tarjei Vesaas'ın «Fuglane»** adlı yapıtından alınmıştır. İncelikle çizilmiş, doğayla uyumlu bir bileşim içinde bulunan bir insanın portresi, İskandinav sanatının en iyi örneklerini hatırlatmaktadır.

MELEKLERİN JOANNA ANASI

MATKA JOANNA OD ANIOLOW. Yönetmen / Jerzy Kawalerowicz. Senaryo / Jaroslaw Iwaskiewicz'in romanından Tadeusz. Konwicki ve Jerzy Kawalerowicz. Görüntü yönetmeni / Jerzy Wojcik. Müzik / Adam Walacinski. Dekorlar / Roman Mann. Oynayanlar / Lucyna Winnicka, Mieczyslaw Voit, Anna Cieplewska, Maria Chwalibog, Kazimierz Fabislak, Stanislaw Jasiukiewicz. Yapım/Ensemble KADR. Yapım yeri ve yılı / Polonya 1961. Uzunluğu / 110 dakika.

Olaylar Polonyanın doğusundaki bir köyde bulunan bir manastırda geçer. Manastır'ın bütün rahibeleri ne oldukları anlaşılmayan cin'lerin, şeytanların etkisi altındadırlar. Sadece Manastırın günlük ihtiyaçlarını gören bir rahibe **(Marguerite)** şeytanın eline düşmemiştir.

Manastırın papazı **Garnlec,** şeytanla işbirliği yaptığı için yakılmıştır. Rahibelerin, özellikle Başrahibe **«Meleklerin Anası Joanna»**nın vücuduna girmiş bulunan şeytanı çıkarmak amacıyla gönderilen dört rahip, sonunda bu işi başaramadıklarını itiraf ederler. Bunun üzerine Kilise oraya rahip **Joseph Suryn'i** gönderir.

Peder **Joseph,** manastırın yeni papazı'na bu kötü olaylar karşısında duyduğu kuşkuları anlatır. Sonra **Joanna** ile buluşur. **Joanna'nın** duygularının yüksekliği karşısında hayran kalır. Ama bir süre için sakin duran şeytan yeniden harekete gelir. Ve Peder **Joseph'in** bütün dualarına rağmen **Joanna'ya** egemen olur. Şeytanı kovmakla görevli dört rahip, bir tören düzenliyerek bu işi başarmak isterler. Ama herkesin gözü önünde yapılan bu türden bir aylnin, **Joanna'yı** küçük düşürdüğünü düşünen **Joseph,** bu işi yalnız başarmak ister.

Joanna ile Rahip **Suryn'in** giriştikleri bu güç çile ve dua saatleri sırasında Rahip, **Joanna'ya** karşı içinde başka türden duyguların uyandığını görerek şaşırır. Şaşkınlığını Manastırın rahibine açar. Şöyle der Rahip «Siz mi Peder Joseph, bana şeytanların özelliklerini soruyorsunuz? Eğer şeytan değilse bu, mutlaka meleklerin yokluğudur. Melek, **Joanna'nın** vücudunu terketmiştir. Yalnız bırakmıştır onu. Geride kalan belki de sadece İnsan doğasının kendisidir.»

Bu arada **Marguerite,** bir soylu'nun verdiği evlenme sözüne kanarak onunla gitmiştir. Bunalımlı bir gecenin sonunda Peder **Joseph,** ağır bir günah işleyerek **Joanna'nın** vücudundaki şeytanı kendi üstüne çekmek ve onu kurtarmak kararına varır. Handa konaklayan iki masumu öldürür bu amaçla.

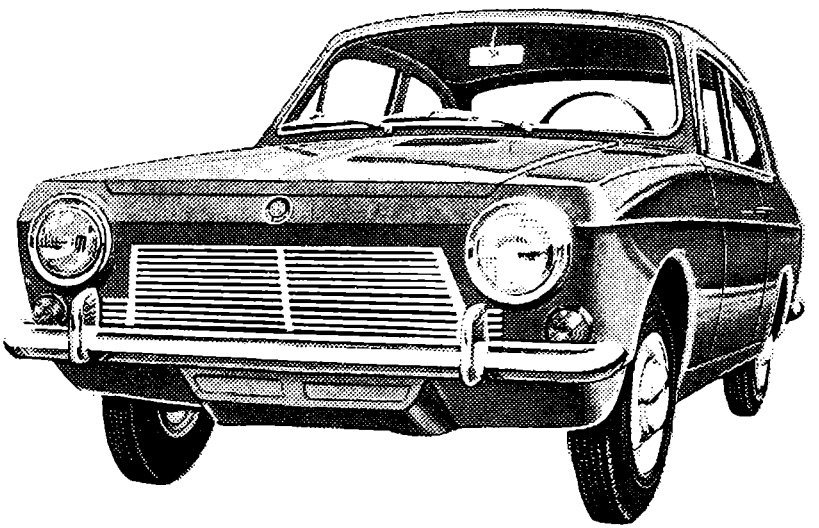
Ertesi gün, kendini aldatılmış ve terkedilmiş bulan **Marguerite,** Peder **Joseph'e** açar içini. **Joseph** ise, **Marguerite'e, Joanna'nın** yanına gitmesini ve Joanna'ya olan sevgisinden ötürü çifte cinayeti işlediğini söylemesini ister.

EROİKA

EROICA, Yönetmen / Andrzej Munk. Senaryo / Jerzy Stefan Stavinski. Görüntü Yönetmeni / Jerzy Wojcik. Müzik / Jan Krenz. Dekorlar / Jan Grandys. Oynayanlar / 1. Scherzo alla polacca: Barbara Polomska, W. Dzlewonski, I. Machowski, Leon Niemczyk. II. Ostinato lugubre: W. Rudzki, J. Nowak, R. Klosowski, W. Siemon. J. Kostecki. Yapım / Ensemble KADR. Yapım yeri ve yılı / Polonya 1957. Uzunluğu / 85 dakika.

Yılların hayalini
hakikat yapan

ANADOL

Anadol'un satış teşkilâtı şimdi bütün yurda yayılmıştır.

Erotika'nın senaryosu iki bölümden meydana gelmektedir:

1. - Scherzo Alla Polacca

Dzidzius. Varşova ayaklanması sırasında isyancıların safında yer almıştır. Ancak işlerin kötüye gittiğini görünce Zalesie'deki evine dönmeye karar verir. Evine gittiğinde karısının kendisine güzel bir Macar subayıyla aldattığını görür. Macar Subayı **Dzidzius'a** bir teklifte bulunur: Eğer Ruslar Macarları müttefik olarak kabul ederlerse, iki bölük asker ve toplarla Varşova'daki isyancılara yardıma gidecektir. **Dzidzius** bu teklifi Varşova'dakilere bildirmek üzere gider. Ama bir süre sonra Zalesie'ye olumssuz bir cevapla döner. Ayaklanmanın şefleri teklifi kabul etmemişlerdir. Bütün gayretlerinin boşa gittiğini gören **Dzidzius,** Zalesie'de, ikiyüzlü ve aldatıcı karısının yanında kalmaktansa, ölümü göze alarak yeniden Varşova'ya, isyancıların yanına döner.

2. - Ostinato Lugubre

Bir esir kampına getirilen Polonyalı askerler, aralarından birinin kaçmış olduğunu farkederler. Olaganüstü niteliklere sahip bir subaydır bu: **Zawitowski.** Ancak bir başka subay **Kurzawa,** bir süre sonra işin aslını farkeder. **Zawitowski,** aslında kaçmamıştır. Ama saklanmakta ve bir başka tutuklu ona gerekli yiyecekleri gizlice vermektedir. Bir süre sonra bu üç tutuklu arasında yani **Zawitowski, Kurzawa** ve gizlice yiyecek götüren Turek arasında özel bir dünya kurulur. Bir süre sonra, **Zawitowski'nin** dostlarından Jak, arkadaşlarının alayları sonucunda intihara zorlanır ve öldürür kendini. Sonunda **Zawitowski** de intihar eder. Ve, bir zamanlar kamp kumandanının portresini yaptığı için onun güvenini kazanmış bulunan **Turek,** komutandan, arkadaşı **Zawitowski'nin** cesedinin kimseye haber verilmeksizin gömülmesine dair söz alır.

TOPAZ

TOPAZ. Yönetmen / Alfred Hitchcock. Senaryo / Leon Uris'in romanından Samuel Taylor. Görüntü yönetmeni / Jack Hildyard (Technicolor). Müzik / Maurice Jarré. Kurgu / William H. Ziegler. Dekorlar / John Austin. Kostümler / Edith Head. Yönetmen yardımcıları / Douglas Green ve James Westman. Oynayanlar / Frédérick Stafford (André Devereaux), Dany Robin (Nicole Devereaux), John Vernon (Rico Parra), Karin Dor (Juanita de Cordoba), Michel Piccoli (Jacques Granville), Philippe Noiret (Henri Jarré), Roscoe Lee Browne (Philippe Dubois), John Forsythe (Michael Nordstrom), Claude Jade (Michèle Picard), Michel Subor (François Picard). Yapım / Universal - International. Yapımcı / Alfred Hitchcock. Yapım yeri ve yılı / ABD 1969. Uzunluğu / 125 dakika.

«Filmin malzemesi, Fransız Haber Alman servisinin eski yöneticilerinden birinin açıklamalarının hayalî unsurlarla kaynaştırılmasından ortaya çıkmış. **Hitchcock,** filmi bitirmekte sıkıntı çekmiş; üç ayrı son tasarlamış, ama ticarî kopya için seçilen son, herhangi biri tarafından düşünülmüş kadar etkisiz. Filim belki de raslantıların kurbanı olmuş. Örneğin **Hitchcock** alışılmış görüntü yönetmeniyle çalışmamış. Oyuncular iyi değil ve filim boyunca gerçek hayalle pek kolay yarışamıyor. Sonuç olarak filim başdöndürücü bir çereze dönmüş, ipin ucu da yolda bir yerde kaybolmuşa benziyor.»

John Gillett

Gillett'in bu görüşlerine karşılık pek çok eleştirmen ise **Hitchcock'un «Topaz»** ını ilginç hatta önemli bulmuş, filmin aldığı kritikler ortalama olarak «tutarlı» düzeyinde kalmıştır. **«Topaz» Hitchcock'un** sinema serüveninin 51. yapıtıdır.

PARADİDEKİ ÇOCUKLAR

LES ENFANTS DU PARADIS (I. Bölüm: Le Boulevard du Crime-Suç Bulvarı; 2. Bölüm: L'Homme Blanc-Beyaz Adam). Yönetmen / Marcel Carné. Senaryo / Jacques Prévert ve Marcel Carné. Görüntü yönetmeni / Roger Hubert. Müzik / Maurice Thiriet ve Joseph Kosma, Kurgu / Henri Rust. Dekorlar Léon Barsacq, Raymond Gabutti ve Alexandre Trauner. Kostümler / Antoine Mayo. Yönetmen yardımcıları / Pierre Blondy ve Bruno Tireux. Oynatanlar / Arletty (Garance), Jean-Louis Barrault (Baptiste Debureau), Pierre Brasseur (Frédérick Lemaitre), Marcel Herrand (Lacenaire), Maria Casarès (Nathalie), Pierre Renoir (Jericho), Etienne Decroux (Anselme Debureau), Louis Salou (Kont Montray), Léon Larive, Jane Marken, Albert

Rémy, Fabien Loris, Marcel Pérès, Paul Frankeur, Gaston Modot, Jacques Gastelot, Robert Dhéry. Yapım / Pathé - Cinéma. Yapım yeri ve yılı / Fransa 1943 - 45. Uzunluğu / 195 dakika.

Filim iki bölümden meydana gelmektedir. «**Boulevard du Crime**» adını taşıyan birinci bölümde oyuncu **Lacenaire**'in sevgilisi olan **Garance** ile pantomimci **Debureau** arasında bir ilişki doğar. Ancak **Garance,** bu utangaç mimciyi terkeder, **Frederick**'e gider. Pantomim grubu büyük başarı kazanır. «**Beyaz Adam**» adını taşıyan ikinci bölüm başladığında yedi yıl geçmiştir. Büyük ün kazanmış bulunan **Debureau, Nathalie** ile evlenmiştir. Ama karısını çok sevmemektedir. **Garance** ise zengin bir kontla ilişki kurmuştur. **Frederick** onu kıskanır, oynadığı **Othello** rolü ile durumu ortaya koyar. **Garance**'ın ilk sevgilisi **Lacenaire, Kont**'u öldürür. Bu arada **Debureau** ile **Garance** yeniden aşkı ve mutluluğu tadarlar. Ama **Garance,** bu mutluluğun kendisi için olmadığına inanmaktadır. Karnaval gecesi kalabalık arasında kaybolur, **Debureau** onu boşuna arar.

Sadoul'un deyimiyle «filim hem **Prévert**'in' hem de **Carné**'nin başeseridir. Dram'ın merkezinde **Lacenaire**'in temsil ettiği alınyazısı'nın durmadan ayırdığı **Debureau** ile **Garance**'ın büyük aşkları yer almaktadır. Aşk'ın talihsizlikleri, romantik dönem Paris'inin mitolojik dekoru önünde birbirini kovalar. **Hugo**'nun, **Eugène Sue**'nün, **Balzac**'ın, yani «**Sefiller**»in, «**Paris Esrarı**»nın. «**Splendeur et Misère des Courtisanes**»ın dekoru. Ve büyük estetik temalar: Hayatla oyun, gerçek kişilerle oyun kişileri, trajedi ve pantomim, sahne ve perde, sesli ile sessiz, oyuncular ve İnsanlar, kısaca sanat ve hayat arasındaki bağlar...»

POTEMKİN ZIRHLISI

BRONENOSETZ POTIOMKIN. Yönetmen / Sergey M. Ayzenştayn. Konu / Nina Agadjanova-Choutko (S. M. Ayzenştayn'ın işbirliğiyle). Senaryo, dekor, kurgu / S. M. Ayzenştayn. Görüntü Yönetmeni / Edouard Tisse. Yönetmen Yardımcıları / Aleksandrov, Maksim Strauş, M. Gomorov, A. Levşin ve A. Antonov. Ara yazılar / Nikola Asseyev. Oynayanlar / A. Antonov (Vakulinçuk), V. Barski (Kumandan), Gregori Aleksandrov (süvari) Yapım / Goskino birinci fabrika. Yapım yeri ve yılı S.S.C.B. 1925.

«Dünyanın en iyi filmi»

Bu başlık altında «**Potemkin Zırhlısı**» Paris'te aylarca afişte kaldı. Amerika'da Sinema Akademisi onu 1926'nın en iyi filmi olarak niteledi ve aynı yıl «**Potemkin Zırhlısı**» Paris Sanat Sergisi'nde altın madalyayı kazandı. Bütün zamanların en iyi filmi» ünvanı «**Potemkin Zırhlısı**» tarafından iki kez elde edildi: 1954'te Brüksel Sinemateki'nin düzenlediği referandum'da, sonra 1958 Brüksel Evrensel Sergisi çerçevesi içinde «bütün zamanların en iyi filmleri» yarışması sırasında. «Film Daily»nin başyazısında Maurice Kenn: «**Potemkin**»**in** yönetmeni 27 yaşında bir genç adam. Adı **Sergey Ayzenştayn.** Akılda tutulması gereken bir isim.. Doğuştan sanatçı olan bu Rus, nasıl film yapılması gerektiğini biliyor.»

Mimar oğlu, Sivil Mühendislik Enstitüsü ve E.M.C. Akademisi doğu dilleri bölümü öğrencisi olarak, bir asker kaputu ve bir bilgi birikimi ile **Ayzenştayn** sanata girer.

Ayzenştayn'ın her eseri - inceleme, film, resim ya da konferans - yaratıcısının yaşam'a ve onun temel yasalarına girmek için harcadığı çabaların bir kanıtıdır. **Ayzenştayn,** «küçük» ve «özel» olanın aracılığıyla, sinemanın hizmet etmek zorunda olduğu «büyük ve «genel»i göstermek ister: insanın duyguları, zekâsı, ahlâkı.

«**Grev**», «**Potemkin Zırhlısı**», «**Ekim**», «**Eski ve Yeni**», «**Aleksandr Nevski**», «**Korkunç İvan**», insanı ülküleri için; yaşantılarını değştirmek için çarpışırken gösterdikleri l;in, dünya sinemasının klâsikleri haline geldiler.

Sergey Ayzenştayn, onları sinemanın gerektirdiği, özel ve pittoresk stil yararına kullanmak için, gerçek bir uzman araştırması gibi, çeşitli sanatların anlatı olanaklarının, çok ayrıntılı çözümlenmesini yapardı.

Filimlerinde, görüntü kompozisyonunun, çekim olanaklarının, oyunun, çarpıcı kurgunun oluşturdukları tartımla, olayların genel anlamlarını, yaratıcısının iyi çalışılmış mantığını açığa çıkarmaya yardım eden yeni bir sinema dili yarattı.

Halkının çocuğu idi. Daha sinemaya girme-

den, sanatçı yeteneği, ilk yaratış coşkunluğu ve deney adamının ağır başlılığı onda birleşmişti.

«**Potemkin Zırhlısı**» yeni bir sanatın büyüklüğünü ve gerçek kudretini ortaya koydu.

Daha ilk görüntüden kayaya çarparak kırılan dalga ile, film seyirciyi kapar, götürür. Sağır hoşnutsuzluk, ağır dalgalar gibi çürümüş et, kurtlu çorbayı yemek istemeyen denizcileri kurşuna dizme emri - yükselir. Ve kayalara atılmadan önce, bütün gücünü toplayan dalga gibi, kurşuna dizilecek isyancıları örtmekte olan örtü, hafifçe dalgalanır. Birden büyük bir dalga. «**Kardeşler...**» çağrısı, ateş emrini beklerken, biraz sonra ölecek olanların yerinde bulunabileceklerini daha önce hiç düşünmemiş olanlara yöneltiliyor. Gemi doktorunun gözlüğü, küpeştenin üzerinde sallanıyor, bir subayın ayakları bir piyanonun klavyesi üzerinde... Hayranlık uyandıran bir ayrıntı dizisi. Ve gergin kurgu. Zırhlıdaki kısa kavga bölümü, dalgaları kayalara çarptıran fırtınaya benziyor.

Ve yeniden ağır sessizlik... Gemiler sisle çevrelenmiş. Kent sakinleri öldürülen **Vakulinçuk**'un cesedi çevresinde toplanmak için rıhtıma geliyorlar. Kalabalık büyüyor, ilk yelkenliler «**Potemkin**»e doğru kayıyorlar bile. Bu, insan sevecenliğinin, kardeşliğin ışınıdır.

Ancak, bu güneş ışınları, sert gölgelerle örtünürler. Askerler, Odesa'nın geniş merdivenleri üzerinde sessizce toplanmış olan halka ateş ederler. Bu sahne çarpıcı, unutulmaz'dır. Gittikçe hızlanan tartımı bütün sinema kişilerinin, bilimsel araştırmalarına konu olmuştur.

Sonra, merdivenlerden inen halkın genel çekimleri ile karşıt olarak ateş etmekte olan askerlerin düzenli ve tekdüze devinimi gelir. Merdivenlerden inmekte olan ana, kollarında öldürülen cocuğu, ikinci derecede önemli gözükürken, derin bir insancıl anlam taşıyan çekimlerdir. Gittikçe hızlanarak merdivenlerden aşağı yuvarlanmakta olan çocuk arabasının neredeyse simgesel bir tablo çizen yakın çekim-çekim kurgusu. Bütün bu bölümler psikolojik gücü o denli kuvvetli bir trajik olay çizerler ki Ayzenştayn kurşunlamanın gerçek bölümünü bir çağrışımla sonuçlandırır: kükreyen taştan aslan.

Ve yeniden sessizlik. Filo zırhlıya yönelirken, bu dev düzenlemenin her siniri sonuna kadar geriliyor. Zırhlının makineleri döner. çelik yüreği çarpar, başkaldıran bir geminin başkaldıran yüreği... Ve filo ateş etmeden «**Potemkin**»in geçmesine izin verirken, denizcilerin görkemli «**kardeşler...**» haykırışı yükselirken, Ayzenştayn, seyircilere doğru gelen geminin pruvasının çok yakın çekimini gösterir.

İşte, «bütün zamanların en iyi filminin» sonu. Onu bu şekilde nitelendirenlerin ilki **Charlie Chaplin**'di.

Fransızlar şöyle yazıyorlardı. «Bu dünyada barışın yanında olanlar kardeşliğin yemini olan bu filmin önünde eğilmelidirler... Gerçekçi sanatın en büyük başarılarından biridir... Bütün dünyadaki filimlerin en güzeli, en gerçeği ve en insancılıdır...

Alman basını: «Bu film bir dâhi tarafından yaratıldı, herşey o denli incelik ve sevecenlikle yapılmış ki, seyiicinin yüreğini durduran anlar oluyor... **Ayzeynştayn** insanların gördüğü en büyük filmi yaptı» diye yazıyordu... 1950'de seslendirilmiş kopyası piyasaya çıkarılan film yine aynı ilgi ile karşılandı. Bunun üzerine 1955'te Daily Worker Amerika'da şunları yazdı: «**Ayzenştayn**'ın filminin dünya edebiyatı ve sinemasına yaptığı etkiyi bir daha ansıdık.. Holywood sinemacılarının **Ayzenştayn**'ın bu filmine neler borçlu olduklarını belirtmek güç olur.» «**Potemkin Zırhlısının** bütün dünyada uyandırdığı yankılar bunlar... Kırk yıl önce yaratılmış ve her zaman dünya sinemasının altın stoku olarak kalacak olan filmin yankıları..

Ayrıca bkz. / Rus sinemasına kısa bir bakış / Rekin Teksoy / Yeni Sinema 2 / sayfa 16; Ayzenştayn / Sorbonne Söylevi / Y. S. 2 / sayfa 20 ve Potemkin Zırhlısının biresiminde patetik ve organik birim / S. M. Ayzenştayn / Y. S. 10-11 / sayfa 64.

SİCİLYALILAR ÇETESİ

LE CLAN DES SICILIENS. Yönetmen / Henri Verneuil. Senaryo / Auguste Le Breton'un romanından Henri Verneuil, José Giovanni ve Pierre Pelegri. Görüntü yönetmeni / Henri Decae. Oynayanlar / Jean Gabin (Vittorio Manalese), Alain Delon (Roger Sartet), Lino

Ventura (Komiser Le Goff), Irina Demick (Jeanne Manalese), Amedeo Nazzari (Tony Nicosia), Alise Cegani (Maria Manalese), Karen Blanguernon (Theresa), Yves Lefebvre (Aldo Manalese), Philippe Baronnet (Louis), Marc Porel (Sergio Manalese). Yapım/Fox Europa, Les Films du Siècle. Yapım ve yılı / Fransa 1969.

1955'te «**Des Gens sans Importance**», 1960'ta **Le President**», 1962'de «**Un Signe en hiver**», 1963'te «**Vurgun-Mélodie en sous-sol**» filimlerinde yönetmen olarak **Jean Gabin**'le çalışan **Henri Verneuil**, 1969'da **Alain Delon** ve **Lino Ventura**'nın da eşliğiyle yeni bir **Gabin** filmine imzasını atmış oluyor. «**Sicilyalılar Çetesi**» tipik bir gangster filmi. Özellikle oyuncularının başarısıyla dikkati çekmiş ve **Verneuil**'in titiz sayılabilecek mizanseniyle de Fransa'da geçen yılın en çok iş yapan filimleri arasına girmiştir. Buna karşılık filmin gangsterlerin dünyasına öyküsünün sınırları içinde kalmakla birlikte gerçekçi bir kesitle girdiğini söylemek mümkündür. **Auguste Le Breton**'un romanının, senaryoya ilginç «suspense» özellikleri kattığı da belirtilebilir.

JOHN WHITNEY JR. TOPLU GÖSTERİSİ

Sinemacı bir aileden, **Whitney**'lerden **John Whitney Jr.** Amerika'da «elektronik dalda bir dâhi» olarak tanınmaktadır. Babasının izinden yürüyen **John Whitney Jr.**, onun tekniğini daha da geliştirmiş ve kompüter filmi dalında ün yapmıştır. 11 yaşında iken, babasının kompüter kamerasına bakarak kendi kamerasını yapmış, 17 yaşında ise 2000 metreye yakın kompüter filmi çekmiş bulunuyordu. Halen 25 yaşında olan **John Whitney Jr.**'un filimleri Montreal'da EXPO 67 Fuarında ve New York'da Modern Sanatlar Müzesi'nde gösterilmiştir. (Kompüter tekniği hakkında bilgi «Filim 71» in 15. sayısında Stan VanDerBeek bölümünde verilmiştir.)

John Whitney Jr.'un sunacağı filimler ve slaytlar, babası **John Whitney**, kendisi ve öbür iki sinemacı kardeşi tarafından hazırlanmıştır.

Birinci bölüm :

Birinci Egzersiz (First Exercise); Dördüncü Egzersiz (Fourth Exercise); Gecenin Yarısında Kereviz Sopaları (Celery Stalks at Midnight); Yantra (Yantra).

İkinci Bölüm :

Katalog (Catalogue); Lapis (Lapis); Kendi Sonu (Terminal Self); 3 Perdeli Filim (Three Screen Film).

Ara

Üçüncü bölüm:

Kompüter Resimler (Sinary Bit Patterns); Değişmeler (Permutations); 1-2-3 (1-2-3); Matrix (Matrix); Hareketli Grafik Sanatından Deneyler (Experiments in Motion Graphics).

PAUL NEWMAN TOPLU GÖSTERİSİ

SOLAK SİLÂHŞÖR

THE LEFT-HANDED GUN. Yönetmen / Arthur Penn. Senaryo / Gore Vidal'ın oyunundan Leslie Stevens. Görüntü yönetmeni / J. Peverell Marley. Müzik / Alexander Courage. Kurgu / Folmar Blangsted. Sanat yönetmeni / Art Loel. Yönetmen yardımcısı / Russ Saunders. Oynayanlar / Paul Newman (William Bonney), Lita Milan Celsa), John Dehner (Pat Garrett), Hurd Hatfield (Moultrie), James Congdon (Charlie Boudre), James Best (Tom Folliard), Colin Keith-Johnson (Tunstall), John Dierkes (McSween). Yapım / Harroll Production. Yapımcı / Fred Coe. Yapım Yeri ve yılı / ABD 1957. Uzunluğu 87 dakika. Türkçe altyazılı.

ÇILGINLARIN GÜNAHI

HUD. Yönetmen / Martin Ritt. Senaryo / Larry McMurty'nin romanından Irving Ravetch ve Harriet Frank Jr. Görüntü yönetmeni / James Wong Howe. Müzik / Elmer Bernstein. Kurgu / Frank Bracht. Sanat yönetmenleri / Hal Pereira ve Tambi Larsen. Oynayanlar / Paul Newman (Hud Bannon), Brandon De Wilde (Lon Bannon), Melvyn Douglas (Homer Bannon), Patricia Neal (Alma), John Ashley (Hermy), Whit Bissell (Burris), Crahan Denton (Jesse), Val Avery (Jose), Yvette Vickers (Lily). Yapım / Paramount. Yapımcılar / Martin Ritt ve Irving Ravetch. Yapım yeri ve yılı / ABD 1963. Uzunluğu / 111 dakika. Türkçe altyazılı.

ASİ KABADAYI

HOMBRE. Yönetmen / Martin Ritt. Senaryo / Elmore Leonard'ın romanından Irving Ravetch ve Harriet Frank Jr. Görüntü yönetmeni / James Wong Howe (Panavision-De Luxe).

Müzik / David Rose. Kurgu / Frank Bracht. Sanat yönetmenleri / Jack Martin Smith ve Robert E. Smith. Yönetmen yardımcısı / William McGarry. Oynayanlar / Paul Newman (John Russell), Fredric March (Dr. Alexander Favor), Richard Boone (Cicero Grimes), Diane Cilento (Jessie Brown), Martin Balsam (Henry Mendez), Barbara Rush (Audra Favor), Cameron Mitchell (Frank Braden), Peter Lazer (Billy Lee Blake), Margaret Blye (Doris Lee Blake), Skip Ward (Steve Early), Frank Silvera (Meksikalı haydut). Yapım / Hombre Productions. Yapımcılar / Martin Ritt ve Irving Ravetch. Yapım yeri ve yılı / ABD 1967. Uzunluğu 111 dakika. Türkçe.

PARMAKLIKLAR ARDINDA

COOL HAND LUKE. Yönetmen / Stuart Rosenberg. Senaryo / Donn Pearce'in romanından Donn Pearce ve Frank R. Pierson. Görüntü yönetmeni / Conrad Hall (Panavision-Technicolor), Müzik / Lalo Schiffrin. Kurgu / Sam O'Steen. Sanat yönetmeni / Cary Odell. Yönetmen yardımcısı / Hank Moonjean. Oynayanlar / Paul Newman (Luke Jackson), George Kennedy (Dragline), J. D. Cannon (Society Red), Lou Antonio (Koko), Robert Drivas (Loudmouth Steve), Strother Martin (Yüzbaşı), Jo Van Fleet (Arietta), Clifton James (Carr), Morgan Woodward (Boss Godfrey), Luke Askew (Boss Paul), Marc Cavell (Rabbitt), Joy Harmon (Kız), Richard Davalos (Blind Dick). Yapım / Jalem Production. Yapımcı / Gordon Carroll. Yapım yeri ve yılı / ABD 1968. Uzunluğu / 127 dakika. Türkçe altyazılı.

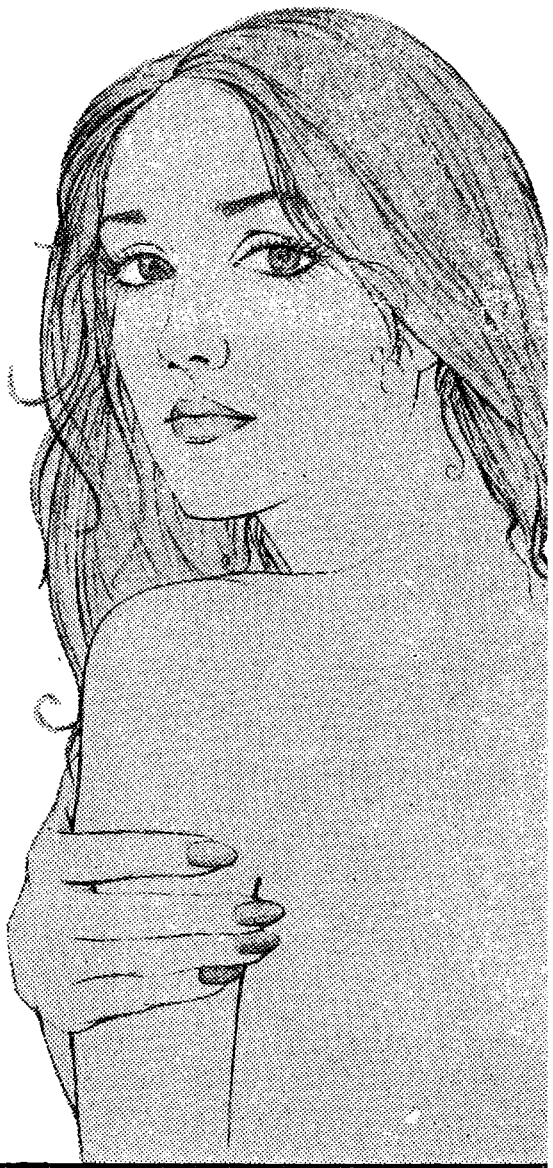
SONSUZ ÖLÜM

BUTCH CASSIDY AND SUNDANCE KID. Yönetmen / George Roy Hill. Senaryo / William Goldman. Görüntü yönetmeni / Conrad Hall (Panavision-De Luxe). Müzik / Burt Bacharach. Kostümler / Edith Head. Yönetmen yardımcısı / Steven Berrhardt. Oynayanlar / Paul Newman (Butch Cassidy), Robert Redford (Sundance Kid), Katharine Ross (Etta Place), Strother Martin (Percy Garris), Henry Jones (Bike Salesman), Jeff Corey (Şerif Bledsoe), George Furth (Woodcock), Cloris Leachman (Agnes). apım / Newman-Foreman production. Yapımcı / John Foreman. Yapım yeri ve yılı / ABD 1969. Türkçe altyazılı.

Paul Newman Toplu Gösterisi adı altında sunulan beş filim, bu Amerikalı oyuncunun özellikle «**Western**» filimlerinde ne denli başarı kazandığını, canlandırdığı «kural dışı», «isyankâr» kişilerle «western» filimlerine ne denli değişik bir görüş açısı getirdiğini ortaya koyacak. «**Solak Silâhşör**» de **Newman** bir zamanların ünlü kovboyu «**Billy the Kid**»in yalnız, mutsuz, inançsız dünyasını başarıyla oynuyor. «**Hud**»da değişen toplumsal değerlere paralel olarak «isyankâr»lığı geçerli olan bir gencin kişiliğini yorumluyor.. «**Hombre**»de çevresiyle çatışan melez bir kovboy, «**Cool Hand Luke**»da da aynı kişilikte başkaldıran bir mahkûm olarak görüyoruz **Newman'ı**. «**Butch Cassidy**» ise hiç adam öldürmemiş iki azılı haydutun iç dünyalarını ve serüvenlerini karşımıza çıkarıyor. Newman, burada da toplam dışı, kural dışı bir kişilikle çıkıyor karşımıza. Kendi inançlarına göre yaşıyor, direniyor, ama sonunda evreniyle birlikte efsane oluyor... **Newman**'ın filimleri yönetmenleri açısından da ilgi çekecek nitelikte. **Penn**'in ilk filmi olan «**Solak Silâhşör**» klasik «western»e, kurallarına darbe indiren değişik, soluklu bir çalışma.. «**Hud**» ve «**Hombre**» **Ritt**'in gerek konuları, gerekse mizansenleri yönünden en sağlam, en tutarlı yapıtları. Bu iki filim ayrıca çok iyi bir görüntü yönetmeni olan **James Wong Howe**'u da seyircimizin karşısına başarılı çalışmalarıyla çıkarmış olacak.. «**Western**» olmayan «**Cool Hand Luke**» «**Stuart Rosenberg** adlı yeni bir yönetmenin sapsağlam, ilginç bir çıkışını getirecek.. «**Butch Cassidy..**» ise «**Roy Hill**'in yönetmenlik serüvenindeki büyük aşamayı ortaya koyacak.

HARLEM-KARA TEHLİKE

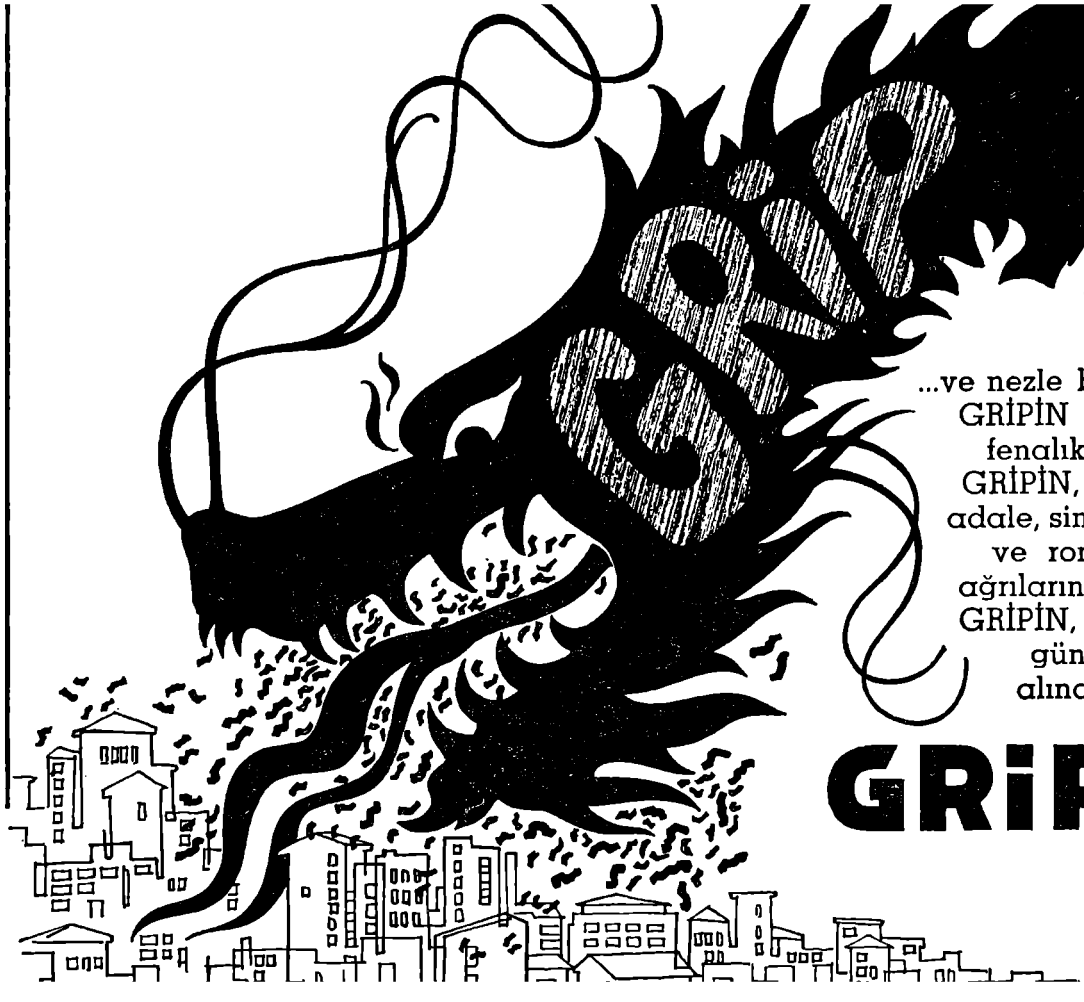
COTTON COMES TO HARLEM. Yönetmen / Ossie Davis. Senaryo / Chester Himes'in romanından Arnold Perl ve Ossie Davis. Görüntü yönetmeni / Gerald Hirschfeld (De Luxe). Müzik / Gait MacDermott. Kurgu / Robert G. Lovett ve John Carter. Oynayanlar / Godfrey Cambridge (Grave Digger Jones), Raymond St. Jacques (Coffin Ed Johnson), Calvin Lockhart (Dake O'Malley), Judy Pace (Iris), Redd Foxx (Bud Amca), Emily Yancy (Mabel), John Anderson (Bryce), J. D. Cannon (Calhoun). Yapım / Formosa-Samuel

adale ağrılarına karşı

OPON

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder.
Bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır.
OPON, günde 6 tablet alınabilir.

...ve nezle başlangıcında
GRİPİN bir çok
fenalıkları önler.
GRİPİN, baş, diş,
adale, sinir, lumbago
ve romatizma
ağrılarını teskin eder
GRİPİN, 4 saat ara ile
günde 3 adet
alınabilir

GRİPİN

Goldwyn Jr. Yapım yeri ve yılı / ABD 1969. Uzunluğu / 97 dakika.

«Filim üstüne söylenecek iki şey var: Birincisi siyah-beyaz ayrılığı üstüne aptal ve kendini beğenmiş liberalizm gevezeliğiyle iyice doyduktan sonra kırıp döken, hırsızlık yapan açgözlü **Harlem**'lileri bulmak insanı memnun ediyor. Irk çatışması yine önümüzde tabii ama, bir vaız verme fırsatı olmaktan çok bir taşlamaya hedef, bir hayat gerçeği olarak duruyor.. İkincisi de filmin **Chester Himes**'ın espri anlayışını yakalayabilmesi. İşin kötü yanı **Ossie Davis**'in anlatmayı çok iyi beceremesi. **«Cotton Comes to Harlem»**, konusu bölük pörçük, dağınık; bu tür filimlerin gereği olan seyirci ilgisini düşürmeme yeteneğinden yoksun bir yapıt.»

Tom Milne

SIRADAN FAŞİZM

OBIKNOVENNIY FAŞİZM. Mihail Romm yönetiminde bir araya getirilmiş sinematografik belgelerin filmi. Yapım yeri ve yılı / SSCB 1965.

Ünlü yönetmen ve kuramcı **Vertov**, 1923'te şunları haykırıyordu: Devrimci sinemanın gelişme yolu bulunmuştur: Bu yol, oyunların başları üstünden ve stüdyoların çatıları üstünden geçerek, hayatın içine, asıl gerçekliğin içine girmektedir...»

Gerçekten, sinemanın bulunuşundan sonra, çok kısa bir süre içinde, yedinci sanatın ticari olanaklarını da anlayan yapımcılar eliyle bir çeşit «filim gerçekliği» uydurulmuş, ve bu yapay dünya milyonlarca seyirciyi çoğu zaman gerçeklerden ayırıp bir düş dünyasına götürerek kullanılmıştır. Oysa **Vertov**'un dediği gibi gerçek hayatın kendisi etkileyici gücünü her zaman korumuştur. Bu yüzden özellikle son yirmi yılda olayları olduğu gibi perdeye yansıtan filimlerin bir araya getirilmesiyle yapılan kurgu filimleri büyük bir önem kazanmıştır. **Frederic Rossif**'in, **Yannick Bellon**'un ve **Mihail Romm**'un filimleri bütün dünyada geniş yankılar uyandırmıştır.

Fomm'un **«Sıradan Faşizm»**i bu türün belki en başarılı üç eserinden biridir. Filmi meydana getiren ana olayların hepsi, bu olaylar sırasında doğrudan alınmış gerçek belge filimlerine dayanarak düzenlenmiştir. Bu belge filimleri ve aktüalite filimleri bazan bizzat Alman ve İtalyan arşivlerinden, bazan da öbür ülkelerin olaylar sırasında çektikleri sayısız filmin taranmasından çıkarılmıştır. **Romm** bu filmi yapmak için sadece gösterilmesi 90 saat süren belge filimleri dizisini seyretmiş, eserini bütün bu malzemeyi ayıklayarak meydana getirmiştir.

«Sıradan Faşizm»in içerik yönünden önemi, bir ülkede Faşizm'in nasıl ortaya çıktığını, nasıl önceleri kendisini gizleyen ya da aldatıcı, yanlış, gözleri kapayıcı sözde ülkülerle kurtuluş vaadeden bir politik süreç olduğunu büyük bir açıklıkla gösterişindedir. İkinci dünya savaşını hazırlayan yılların başdöndürücü çılgınlığını açıklayabilmek için bu filmin bazı sahnelerini hatırlamak yeterlidir. Ve günümüzde dünyanın hiç bir yerinde faşizm tehlikesinin bütünüyle ortadan kalkmadığı düşünülürse, filmin ayrıca uyarıcı bir değer taşıdığı da apaçık ortaya çıkar.

«Sıradan Faşizm»in sinema dili yönünden de önemli özellikleri olduğunu söylemeliyiz. Kurgu filimleri malzemesinin kötü kullanılışı filmleri kolayca bir yamalı bohçaya ya da bütünlükten, kişilikten yoksun bir kronoloji durumuna sokabilir. Oysa **Romm**, bu alanda büyük bir ustalık göstererek filme bir ritm, bir duyarlık ve aktüel, organik bir canlılık katmasını bilmiştir.

Mihail Romm, 1901 yılında doğdu. 1918'den 1921'e kadar Kızılordu'da savaştı. Terhis edildikten sonra Moskova Yüksek Sanat ve Teknik Enstitüsü'ne girerek mezun oldu. 1928-30 tarihleri arasında bir düzineyi bulan senaryo yazdı. 1931 yılında Yönetmen yardımcısı olarak girdiği sinema alanında kısa sürede kendini gösterdi ve üç yıl sonra ilk filmini çevirdi: **«Pişka»**. Son Sovyet sessiz filmi olan «Pişka»dan sonra 1937'de ilk sesli filmini yaptı: **«Lenin Ekim Devriminde»**. Daha sonra sonra Sinema Oyuncuları Stüdyo şefi oldu. Ve uzun bir sususuştan sonra 1961'de **«Bir Yılın Dokuz Günü»**nü yaptı. 1965'te ise Marcel Martin Schnitzer'ler çiftinin «kurgu filminin ilkelerini altüst eden eser» diye niteledikleri **«Sıradan Faşizm»**i yarattı.

İKİSİ

THE TWO. Yönetmen / Mihail Bogin. Yapım yeri ve yılı / Sovyetler Birliği 1965. Uzunluğu / 40 dakika kadar.

Sovyet Sinemasının diplomalı genç kuşağının ilginç isimlerinden **Mihail Bogin**'in orta uzunluktaki ilk yönetmenlik denemesi olan «**İkisiü** genç dilsiz bir kızla bir flütçü delikanlının tanışmalarını ve aşklarını anlatan şiirli, ilginç bir küçük filimdir. 1967'de çevirdiği «**Zosya**» adlı uzun filmi de Sinematek'te gösterilmiş olan **Bogin**'in bu ilk filmi, 1965 Moskova Film Festivali'nde bir özel ödül kazanmıştır.

LEV TOLSTOY

LEV TOLSTOY. Yönetmen / Alexandre Drankov. Yapım yeri ve yılı / Sovyetler Birliği 1909. Belge filmi.

«**Lev Tolstoy**» **Drankov**'un Tolstoy'un yaşamı ve kişiliği üzerine yaptığı bir belge filmidir. 1906'dan sonraki yıllarda Sovyet Sinemasının ortaya çıkardığı filmler genellikle Rusya hayatından görüntüler sunan birtakım belge filmleriydi. **Drankov**'un çalışması da bu çizgide, hala ilgi çekecek değerde bir yapıttır.

KİMSE ÖLMEK İSTEMİYORDU

NIKTO NE KHOTEL UMIRAT. Yönetmen / Vitautus Zalakevicius. Senaryo / V. Zalakevicius. Görüntü Yönetmeni / Yonas Gritsus (Siyah-beyaz, geniş ekran). Oynayanlar / Via Artmana, Yevgeni Şulgete, Donatas Banyonis, Remiguius Adomaitis, Bronus Babkauskas. Yapım / Litvanya Stüdyoları. Yapım yeri ve yılı / Sovyetler Birliği 1965. Uzunluğu / 2909 m. İngilizce sözlü. Aldığı ödül / Donatas Banyonis, 1966'da 15. Karlovy Vary Film Festivali'nde «en iyi erkek oyuncu» ödülünü aldı.

Gecenin karanlığında bir silâh sesi duyulur. Bir tarımsal kuruluşun başkanı ve dört erkek çocuğun babası olan yaşlı **Lokis** kalleşçe sırtından vurulmuştur. Dört oğul babalarının mezarı başında intikam almaya yemin ederler. Genç adamların aşk konusunda olduğu gibi kin konusundaki düşünceleri de birbirinden ayrıdır. Ne varki hepsi de tutucu, katı kalıplara bağlı ve vatansever insanlardır.. Savaş sonrasının henüz ikinci yılıdır. Litvanya'da bazı olaylar sürmektedir. Şoven milliyetçi grupların ilk kurbanları ise çoğunlukla kollektif tarımsal kuruluşların başkanları olmaktadır. Büyük toprak sahiplerinin oğulları, polisler ve eski subaylar tarafından örgütlenen bu şoven guruplar ormanlarda saklanmakta ve yerel iktidarın temsilcilerini öldürerek halkta korku ve panik yaratmak istemektedirler. Öte yandan öldürülen başkanın yerini almaya kimse yanaşmamaktadır. Köylüler korkmaktadır. Herkes öldürüleceğinden korkmaktadır. **Lokis** kardeşler, ellerinde silâhlarla halkı savaşa çağırırlar. Düşman ise vahşi ve gözü dönüktür. Zafer pahalıya malolacaktır. Ama sonunda gerçek ve adalet kazanacaktır.

PAZARTESİYE KADAR YAŞAYALIM

DOJIVEM DO PONEDELNIKA. Yönetmen / Stanislav Rostotsky. Senaryo / Georgi Polonski. Görüntü yönetmeni / Viyaçeslav Şumski (Siyah-beyaz, geniş ekran). Oynayanlar / Viyaçeslav Tikonov, İrina Peçernikova, Nina Menşikova, Olga Jizneva. Yapım / M. Gorki Stüdyoları. Yapım yeri ve yılı / Sovyetler Birliği 1969. Uzunluğu / 2860 m. İngilizce sözlü. Aldığı ödül / 1969 Moskova Film Festivali «Büyük Ödül»ü.

Alınyazılarını okula bağlamış olanların sevinçlerinin, acılarının öyküsü.. Filim, savaşı görmüş, son derece yetenekli bir öğretmen olan İlya Semenoviç'in üç günlük yaşamını yansıtmaktadır. Yıllardır tarih okutan İlya Semenoviç kendisini hayatta yalnız hissetmektedir. Sonradan İngilizce öğretmeni olan eski öğrencisi Nataşa'ya karşı duyduğu aşkı içinde saklamakta, bunu ona açıklamaya cesaret edememektedir. Oysa Nataşa da İlya'yı sevmektedir. Olaylar son derece ilginç öğrenci-öğretmen ilişkileri içinde seyreder.

ALP TÜRKÜSÜ

ALPIN BALLAD. Yönetmen / Boris Stepanov. Senaryo / Kendi romanından Vassil Bykov. Görüntü yönetmeni / Anatoli Zabolotski. Oynayanlar / Stanislav Liubşin (İvan), Liubov Rumiantseva (Giulia). Yapım Studios Bilélarousfilm. Yapım yeri ve yılı / Sovyetler Birliği 1966.

Genç Sovyet yönetmenlerinden **Boris Stepanov, Vassil Bykov**'un duygusal, ruh-bilimsel ve gerçekçi nitelikteki küçük bir romanını sinemalaştırdığı «**Alp Türküsü**»nde, barbarlığa karşı insancıllığı savunmaktadır. Filim bir Nazi toplama kampından kaçan Rus askeri **İvan** Tereşka ile İtalyan kızı **Giulia Novelli**'nin Alp dağlarındaki üç günlük öyküsünü anlatır. Gece gündüz durup dinlenmeden yürüyen iki kaçağı izleriz. **Giulia** güç ilerlemektedir. **İvan**'ın

ikazlarına aldırmaz. Olduğu yere çöker. **İvan** tek başına gitmeyi dener. Ama **Giulia**'yı mutlak bir ölüme terketmiş olmak duygusu, öfkesinden üstün çıkar ve genç adam geri dönerek, kızı sırtlar. Aç ve yorgun yürürler. Yürüyüş süresince, başta Nazilere karşı kinden başka bir duygusu kalmamış olan **İvan**'ın **Giulia**'ya karşı bir sevgi duyarak yeniden insancıllaştığını ve bu iç değişimi sonucu bencilliğinin yavaş yavaş yenildiğini görürüz. Sonunda kapana kıstırılırlar. **İvan** o anda sevdiği kızı kurtarmak için ölüme atılır... **Stepanov**, ruh-bilimsel bir dokusu olan öyküyü şiirli bir sinema diliyle anlatmaktadır.

MUTLULUK YOLLARI

LES CHEMINS DE KATHMANDOU. Yönetmen / André Cayatte. Senaryo / René Barjavel'in romanından André Cayatte ve René Barjavel. Görüntü yönetmeni / Andréas Winding (Eastmancolor). Müzik / Serge Gainsbourg. Kurgu / Boris Lewin. Sanat yönetmeni / Robert Clavel. Yönetmen yardımcısı / Jacques Bourdon. Oynayanlar / Renaud Verley (Olivier), Jane Birkin (Jane), Pascale Audret (Yvonne), Serge Gainsbourg (Ted), David O'Brien (Jacques), Elsa Martinelli (Martine), Arlene Dahl (Laureen), Marc Michel (Marss), Jean-Paul Tribout (Patrick), Mike Marshall. Yapım / Franco-London Films-Films des Deux Mondes (Paris) - Titanus Film (Roma). Yapım yeri ve yılı / Fransa-İtalya 1969. Uzunluğu / 100 dakika.

René Barjavel'in romanından yola çıkan **André Cayatte**, «**Mutluluk Yolları**»nda gençlik sorununa eğiliyor ama hiçbir yere varamıyor. Filim boyunca **Cayatte**, bize yalnızca bir tip sergilemesi veriyor; oysa dürüst gönüllü emekçiden, namussuz heykel tüccarına kadar bütün tipler bilinen klişeler içinde çıkıyorlar karşımıza. Hippiler dahi filim boyunca anlamsız lâflar edip esrar çekmiş gibi ortada dolaşıyorlar. Baş kahraman **Olivier**'yi canlandıran **Renaud Verley** de hikâyenin içinde kaybolmaktan başka, böyle bir filme karıştığına pişman olmuşa benziyor. Kısaca sinema sanatı açısından **Cayatte** bu filminde iyi bir yerde bulunmuyor.

TÜRK SİNEMATEK'İ KİTAP KÖŞESİ

Sinematek üyelerine yeni bir kolaylık ve hizmet amacıyla bir kitap köşesi düzenlemiştir.

SİNEMATEK KİTAP KÖŞESİNDEN ÜYELERİMİZ,

— Türk ve yabancı bütün sinema yayınlarını ve öbür yayınları **% 10 İNDİRİMLİ** olarak sağlayabilirler

— YENİ SİNEMA dergisinin gerçek bir sinema bilgisi kaynağı olan iki nefis cildini **50** şer liraya alabilirler.

— YENİ SİNEMA'nın, FİLM 70 ve 71'in eski sayılarını ve İLK TÜRK SİNEMACISI FUAT UZKINAY incelemesini **% 50 İNDİRİMLİ** olarak edinebilirler.

— İSTEDİKLERİ YERLİ VEYA YABANCI HER KİTABI adını bildirerek en kısa zamanda sağlayabilirler.

TÜRK SİNEMATEK'İ KİTAP KÖŞESİ

Ön kapak / Erkal Yavi. Arka kapak Dr. Caligari'nin Odası (R. Wiene)

FİLİM72 / Türk Sinematek Derneği'nin yayın organı olarak ayda bir yayınlanır / Sahibi: Türk Sinematek Derneği adına Onat Kutlar / Yazı İşleri sorumlusu: Ömer Pekmez / Bu sayıyı hazırlayan: Nezih Coş / Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, dergiyi bağlamaz / Yönetim Yeri: Türk Sinematek Derneği, Sıraselviler Caddesi, No. 65. Beyoğlu, İstanbul / Tel: 49 87 43 / P. K. 307 Beyoğlu / Dizgi ve Baskı: Fono Matbaası / Baskı tarihi:

SAYI 18 **3 LİRA**

Filim 72

